

en la església ho capella, davant la porta, ha un *cóp* de pedra per tenir aygua beneyta», a. 1531 (Miret i S., *TempHosp.*, 577).

En el provençal alpí, vall de Barceloneta, *coúp* és una «écuelle de bois» (Arnaud-Morin); ara bé això ja devia ser antic en llengua d'oc i en català, car aquesta conca s'hi havia convertit en una espècie de barcella o atuell destinat a mesurar àrids, per la seva capacitat: «las mesuras --- tener aquí *cops* e 1/2 *cops* leals <o sigui 'de reglament'> et aquí sian mezes, enayssi que 43 *cops* fassan una pila» en els Privilegis de St. Pons d'Erau (S. XIV) (PSW I, 355, i d'altres en Du C., s. v. *copus* 1).

Molt semblantment en la nostra llengua: com es dedueix de *coper* 1301, infra; *cóp blader* i *cóp fruiter* (de cereals i fruita de clovella respectivament) a Girona i Empordà, documentats en dos instruments del S. XVI (o XV i XVI), en el *DAG*. (§ 1). Ara bé, des d'ací va passar a designar un *dret* o impost, tant en el Lenguadoc (altra cita de la mateixa font en el PSW), com entre nosaltres: el *DAG* i *AlcM* en donen diversos testimonis des de c. 1460 i en el S. XVI: «lo dret de *cóps* és un *cóp* per quartera que se dóna --- al comprador», a. 1472, però també degué ser un impost governatiu, per raó del qual «ninguns mercaders --- volen aportar forment a esta ciutat» (c. 1570) i hi havia un *baille dels cóps* (1498, i doc. de mj. S. XVI, *DAG*); veg. encara el que ens en informen les *Ríbriques de Bruniquer* (v, 125): «Mars 1324 --- requestas de Consellers al Bisbe, y porcioners dels *cóps* --- 1378, era plet entre la Ciutat y los hereters dels *cóps*, perquè pretenien exigir *cóp* de forments de certs particulars, que-ls donaven a certs fariners»; i el mateix any els Consellers de Barcelona «havian concordat ab lo bisbe, y altres hereters del *cóp*, que la cortera del forment, fos com la del ordi, com <sia que> la del forment fos més xica, y que per ço lo *cóp* fos crescut al respecte».

Però primordialment el *cóp* designava la conca o mesura, i estava en ple ús encara en el Baix Empordà almenys fins a la fi del S. XVIII, car ens en dóna llavors l'equivalència precisa un doc. de 1789: «24 *cóps* fan quartera, 6 *cóps* fan cortà, dos picots fan *cóp*, tres ambostes fan picot, quatre cortans fan quartera» (que copio el 1958 d'un llibre municipal de Sant Iscle d'Empordà). Una contraprova d'això tenim en el Pallars, on és el fem. *kópa* el que designa una mesura de gra més petita que un quartà i grossa com sis punyeres (Tavascan, Estaon i Esterrí de Cardós, 1934).

I d'altra banda, també cavitats posades cap per avall, amb superfície convexa: a Barceloneta dels Alps *coúp* és així mateix la «coiffe ou partie supérieure du chapeau» (de manera que allí corre la frase *préne lou coúp* per «aller mendier», Arnaud-M., com sigui que el captaire després us allarga el capell capgirat perquè li tireu alguna moneda en el «*cóp*»). Ara bé un objecte de forma semblant és el que es dedueix d'un pasatge del *Curial* puix que es tracta del cobertor d'un preciós atuell cobertorat: «feya-li portar davant

una copa d'or cobertorada, e en lo *cóp* havia moltes perles grosses e pedres fines». És, doncs, una rica tapa de metall, entatxonada de pedreria, que per fer-la més vistent hom la devia façonar bastant abombada, amb concavitat per sota.

Aquesta idea hagué de ser ben antiga, car és, al capdavall, la que motiva el sentit que dóna al nostre mot el més antic i alt poeta que va servir-se'n, el soberg Bertran de Born (fi S. XII) en certificar-nos del poc preu que reconeixia al món i als qui hi viuen: «no pretz bezan, / ni:l *cóp* d'una glan, / lo món ni cels que hi estan!» (ed. Stimming, 8.75; Levy, *ASNSL* CXLIII, 91): no ja una monedeta però ni la cúpula o capciró d'una gla no valíem als seus ulls; mes aquesta capsuleta o cúpula que remata i capça la clova de l'aglà és una petita cavitat posada, sí, al capdamunt d'aquest fruit, però amb la conqueta que la forma a sota, i quan se'n despren, la veiem concava i solta si l'anem trepitjant pel sòl de les rouredes.

Són aquestes, doncs, accs. on participen els dos motius lingüístics que van convergir en aquesta paraula, i fóra ben difícil de destriar de totes passades quant ha rebut cada una, i si més d'un costat o de l'altre.

DERIV.: *Copar* (*AlcM* I, § 1). *Copat* (*AlcM* I, llevat de *arbre copat*, que vé de *copa*); pall. *cabra copada* «la que duu les banyes cap endarrere» (Sort, *BDLC* IX, 202). *Copejada* (*AlcM* II). *Copejar* (*AlcM* II, cf. l'andal. *copejear*, *acopejar*, supra). *Coper* [1301 «que negun mesurer ne *coper* no gos mesurar forment ne ordi, ne altre blat, fora la plassa», en el *Llibre de Deliberacions* de l'Arxiu Mun. de Bna., 31; *AlcM* II; mal posat per *AlcM* a *coper* I]. *Anar de copes* [seglé XVIII, val., cf. val. *cóp*, *copa*, supra]. *Copet* (*AlcM* II, però no és acc. copiada d'un dicc. cast., cf. *cóp* supra i *kopét* 'turonet, cim' a Artana: «pujarem hasta aquell *copet* d'allà», 1961); de *cóp* 'mesura': gascó bigordà *copet* «mesure de capacité=une demi-quartière de grain», a. 1406 (Balencie, *Livre Vert de Benac*, p. 195).⁷

+ «*Copó* en Valencia», consta el 1611, «es un pastellón grande, a manera de copón, que es como en Castilla la olla podrida, porque echan en él gallinas, capones, palominos, perdices, longaniza, pies de puerco, carnero, vaca, tocino y otras muchas cosas» (Covarrubias, *Tesoro de la Lengua Castellana*, s. v.): no és ben clar si ve de *cóp* (A) o de *copa*. *Copoll*: la identificació que fa *AlcM* amb *capoll* només és clara en les accs. 2 (Alcoati, S. XIV, i *DTo.*, 1640 «didal o beynda de flor, nymphas») i 5 («baldufa» Pened., perquè pot ballar de capoll); en l'acc. 1 «didal de aglan, *calyx*» (*DTo.* 1640) ve de *cóp* ('cúpula d'aglà', supra) i segurament també en la d'«arissó o *copoll*: calix» (*DTo.* 1640, s. v. *arissó*) (potser «eriçó de castanya?»); la § 6 utensili marinaresc [1387] no pot ser, com suposa, una espècie de corda, puix que serveix per «metre àncores, gúmenes e altres exàrcies» sinó segurament un sac de xarxa comparable al *cóp* (A); la § 4 'boll del blat', només donada en un suburbi de Barcelona, potser no existeix i en tot cas és confusió —individual o no— dels sinònims *clofoll* × *boll*.